PROJEKT »MROUCE CAJTA«

Spomladi leta 2019 se je v Podbrdu začel izvajati projekt Mrouce cajta, ki je nastal kot rezultat večletne dejavnosti lokalnih društev in njihovega spremljanja kulturnega, turističnega in bivalnega utripa Podbrda. Pri tem je dozorelo spoznanje, da je najmočnejši potencial v kraju njegova dediščina, pri čemer gre za vsebine, ki so za to okolje značilne, posebne, drugačne in celo unikatne. Vključuje tudi dediščino, ki na trdih temeljih tradicije živi, se razvija v sodobnih oblikah in je privlačna za današnji čas. Izvedene aktivnosti to bogastvo trajnostno umeščajo v prostor in ga z namenom dviga kvalitete življenja ponujajo vsem generacijam lokalnega prebivalstva, vključno ranljivim skupinam, obiskovalcem pa kot razpršeni turistični produkt.

Nastali projekt je prvič povezal naravne vrednote Podbrda s tradicionalnimi oblikami dediščine, ki so se dotaknile:

- industrijske dediščine (zgodovina TVI »Bača« Podbrdo in njen vpliv na razvoj in družbeno življenje v Podbrdu),
- tehnične dediščine (bohinjska proga / bohinjski predor in Franz Vital Lusser, vodja gradnje predora s podbrške strani),
- zgodovinske dediščine (dediščina Rapalske meje),
- naravne dediščine (ohranjanje rastišča kratkodlakave popkorese, reka Bača s svojimi pritoki, tolmun Plumf, Ruscov slap, rastlinstvo Črne prsti),
- kulturne dediščine (vzpostavitev novega družabnega prostora »knjige na bazenu« s postavitvijo »senika knjig«, otroških igral ter novih klopc; knjiga o podobah kraja skozi čas, kot so ga fotografi ujeli na razglednice),
- športno-rekreacijskih vsebin (zgodovina prvega gorskega teka na Črno prst in prvega gorskega maratona štirih občin v Sloveniji – PTRF, slika gorskega tekača iz peska).

Pričujoča brošura »Kejzna karta me pisej« (Kakšno razglednico mi piši) je eden od vidnih rezultatov projekta, ki razkriva, kako je tod polzel zgodovinski čas, puščal sledi na podobi kraja in uravnaval znanja, spretnosti in vedenja domačinov.

Nova turistična infrastruktura, novi produkti in sprehajalna pot skozi Podbrdo dajejo garancijo za dvig prepoznavnosti Podbrda kot butične destinacije. Turisti in naključni obiskovalci naj bi ga spoznali kot kraj z najdaljšim železniškim predorom v Sloveniji, kot kraj, ki je slovel po tekstilni tovarni in kot zibelko gorskega teka in maratona. Vse to naj bi domačine, ki imajo veliko občutka za sprejemanje in spoštovanje dediščinskega bogastva, spodbudilo k zavedanju, da gre za ohranjanje lokalne identitete in za prenos znanja med generacijami.

Spoštovani domačini, dragi obiskovalci, naj vam bo zbiranje mrouc po Podbrdu v veselje in sprostitev!

Uroš Brežan *Župan Občine Tolmin*

April 2020

'N PAR MROUC ZA PAKUST

V pričujoče vrstice smo skušali postrgati in zamesiti *mrouce cajta*, ki so se drobile v Podbrdu v njegovi 500-letni zgodovini. Morda vam bodo ob prebiranju razburkale spomine, morda zdramile radovednost ali pa ugodje in celo veselje nad bero, za katero vemo, da *zaklca* ni natresla do vrha. A tolažimo se, da ta *zaklc* nima dna in vsakega od nas nagovarja k iskanju doslej še nepobranih *mrouc*... Verjemite, polno je raztresenih po Podbrdu!

Bistvo je v neusahljivi radovednosti, pri čemer krono vsega vendarle predstavlja zapisan zgodovinski spomin. Zato smo najprej prepustili situ *mrouce*, ki so obogatene s pisnim virom (knjižne izdaje, katalogi, časopisni članki, razprave, zapisniki, ...). A s prav tako vnemo smo mednje vgnetli tiste, ki so nam jih prinašali informatorji. Brez njih bi bila vsebina *boga*, kakor kruh, ki se *zdisi* v poletni vročini. Iskrena hvala vsem!

Olga Zgaga, *KTT Društvo Baška dediščina*

'n par mrouc za pakust = en par drobtinic za pokusiti

mrouce cajta = drobtinice časa

zaklc = vrečka

boga = uboga

se zdisi = se pokvari, postane kiselkast

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI SKLAD ZA REGIONALNI RAZVOJ
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

Občina Tolmin

Knjiga je nastala v okviru projekta Mrouce cajta (Drobtinice časa), katerega vodilni partner je Občina Tolmin. Projekt sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR). Organ upravljanja in nadzora za izvajanje operativnega programa v programskem obdobju 2014–2020 je Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. Izdelan je bil na podlagi Strategije lokalnega razvoja za lokalno akcijsko skupino LAS Dolina Soče za programsko obdobje 2014 – 2020. Kot projektni partnerji so pristopili KTT Društvo Baška dediščina, Krajevna skupnost Podbrdo, Planinsko društvo Podbrdo, Turistično društvo Podbrdo in Knjižnica Cirila Kosmača Tolmin.

Naslov knjige: Kejzna karta me pisej
Avtor besedila: Olga Zgaga
Pripravila in uredila: Olga Zgaga
Koordinatorka projekta: Alenka Zgaga
Izdala in založila: Občina Tolmin
Oblikovanje in prelom: D.J. d.o.o.
Tisk: A-media d.o.o.
Leto izdaje: 2020
Naklada: 300 izvodov
Cena: brezplačno

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

908(497.4Podbrdo)
77.047(497.4Podbrdo)
94(497.4Podbrdo)

ZGAGA, Olga
Kejzna karta me pisej : Podbrdo na starih razglednicah / [avtor besedila Olga Zgaga]. - Tolmin : Občina, 2020

ISBN 978-961-92262-3-0
1. Gl. stv. nasl.
COBISS.SI-ID 19130883

Vsebina

1. KEJZNA KARTA ME PISEJ 11
1. Nastanek razglednic 12
2. Podbrdo na starih razglednicah 14

2. MROUCE CAJTA 53

I. O PODBRDU 55
1. Ste že bili v Podbrdu? 55
2. Vodovje 55

II. OBDOBJE DO PRVE SVETOVNE VOJNE 57
1. Naselitev 57
2. Uničujoč požar 58
3. Cerkev 58
4. Pokopališče 58
5. Cesta 59
6. Železnica 59
7. Šola 61
8. Pošta 62
9. Elektrika 63
10. Trgovci, gostilničarji, obrtniki 63
11. Društva 64
12. Pustili so sledi: 66

III. PRVA SVETOVNA VOJNA 67
1. Do božiča niso bili doma 67
2. Cerkev 67
3. Pokopališče 67
4. Cesta 67
5. Železnica 68
6. Šola 68
7. Vojne bolnice v Podbrdu 68
8. Padli iz podbrške fare 68
9. Prostovoljci za severno mejo iz podbrške fare 68

IV. OBDOBJE MED VOJNAMA (POD ITALIJO) 69
1. Italijanska zasedba Podbrda 69
2. Podbrdo je postalo obmejna vas in pomembno upravno-vojaško središče. 70
3. Cerkev 71
4. Cesta 71
5. Železnica 72
6. Šola, vrtec 72
7. Pošta 73
8. Elektrika 73
9. Trgovci, obrtniki, gostilničarji: 74
10. Društva, »dopolavoro« 75

V. DRUGA SVETOVNA VOJNA 77
1. Zopet vojna 77
2. Razpad Italije 77
3. Razmah in akcije partizanov 77
4. Konec vojne 77
5. Vojne žrtve 77
6. Narodna heroina Vida Janežič 77
7. Šolstvo 77

VI. OBDOBJE PO DRUGI SVETOVNI VOJNI 78
1. Družbene razmere 78
2. Strokovno izobraževalno središče 79
3. Dom upokojencev Podbrdo 79
4. Prva kulturna dvorana s kinom v Baški grapi 80
5. Ustanovitev Krajevne skupnosti Podbrdo 81
6. Ambulanta Podbrdo 82
7. Oskrba prebivalstva 83
8. Šola 91
9. Šport 92
10. Potujoča knjižnica 93
11. Pošta 93
12. Banka 94
13. Radio in TV-signali 94
14. Cerkev 95
15. Pokopališče 95
16. Cesta 95
17. Železnica 97
18. Električna razsvetljava 98
19. Vodovodno in kanalizacijsko omrežje 98
20. Ukinitev odlagališča smeti na Avi 99
21. Naravne nesreče 99
22. Stanovanjska problematika 99
23. TVI »Bača« Podbrdo 101
24. Naša dediščina 103
25. Društva 103
26. Občinski nagrajenci 109
27. Krajani Podbrda v krajevni skupnosti in Občini Tolmin 109

Društvo Baška dediščina že 15 let shranjuje drobtinice časa, intenzivneje zadnje leto, ko smo jih z veseljem vključili v projekt Mrouce cajta. V pričujočo zgodbo smo se trudili povezati besede članov društva, številnih domačinov in drugih krajanov Baške grape, izseljencev in prijateljev tega koščka Slovenije. Ko so bile izrečene, smo se pogostokrat premalo zavedali, da poslušamo zgoščeno sporočilo, s katerim na najlepši način spoznavamo našo preteklost. Prav gotovo marsikdo izmed njih ni naveden med informatorji, kajti človeški spomin je žal prekratek. Opravičujemo se in upamo, da bodo pripravljeni sprejeti iskrenost naših besed.

Informatorji:

Beguš Stane, Bizjak Zorka, Beguš Varja, Čufer Peter, Čufer Irena, Dakskobler Marko, Dakskobler Iva, Fortunat Klara, Drole Zdenko, Drole Emil, Drole Francka, Drole Nada, Drole Patricija, Drole Simon, Felzer Danica, Felzer Bogomir-Miki, Kemperle Branko, Kemperle Frančiška, Kemperle Jožef Ernest, Kos Marjan, Krivec Mira, Medja Peter, Lenarčič Brigita, Mlakar Boris, Ortar Ivan, Petrič Marinka, Poljanec Marija, Šorli Mimica, Šorli Ančka, Šorli Vilko, Štendler Mira, Štendler Jože, Štenkler Viktorija, Torkar Filip, Trojer Marta, Trojer Jolanda in Maksimilijan, Valentinčič Vlado, Volf Marija (Kuk), Volf Marjuča, Zgaga Silva, Živec Gabrijel, Živec Metka, in drugi. Hvala vsem!

Posebno zahvalo za prijazen odziv in potrpežljivost pri tipanju po sledeh preteklosti Podbrda izrekamo Albinu Medji.

S spoštljivim spominom smo uporabili dragoceno pripoved pok. Milana Dakskoblerja (Matevžkovega) iz leta 2009.

Marsikatera zgodovinska stopnička Podbrda bi ostala neprehojena brez pomoči Cveta Zgage.

Prisrčna hvala oblikovalcu knjige Juliju Dakskoblerju za tenkočuten pristop k delu, za dosledno in natančno strokovnost, za prijazno potrpežljivost, prilagodljivost in naklonjeno razdajanje prostega časa.

Viri:

- Poleg ob tekstu navedenih časopisnih, knjižnih in spletnih virov je bilo uporabljeno avtorsko in pridobljeno fotografsko in dokumentarno gradivo (rodovniki, hišna imena, hišne številke, dokumenti, razglednice) iz zbirke Cveta Zgage.
- Članki so iz arhiva Olge Zgaga.

Viri so pridobljeni še:

1. V Pokrajinskem arhivu Nova Gorica:
   - PANG 923 (Krajevna skupnost Podbrdo: skupščine 1975–1988; seje sveta 1970–1988)
   - PANG 500 (Alpkomerc Tolmin)
   - PANG 787 (TVI »Bača« Podbrdo: seje upravnega odbora 1955–1971; seje kolegija 1981–1985,
   - PANG 630 (Mešani pevski zbor Podbrdo: 1976–1985; prevzemni seznam, pravila, registracija 1978, zapisnik ustanovnega občnega zbora 1978, spisi 1976–1978, časopisni članki 1976–1978)
2. V Goriški knjižnici Franceta Bevka Nova Gorica: časopis Primorske novice od leta 1951 do leta 1981.